

9-SINF O'QUVCHILARIDA TARJIMONLIK KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISHNING ZAMONAVIY PEDAGOGIK ASOSLARI

Sodiqova Umida Abdumajitovna,

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti doktoranti

E-mail: y.raxmatov@edu.uz

Annotatsiya. Ushbu maqolada umumiy o'rta ta'lim tizimida 9-sinf o'quvchilarida tarjimonlik kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik asoslari va metodik mexanizmlari tahlil qilinadi. Tarjimonlik kompetensiyasining tarkibiy komponentlari, uni shakllantirishda qo'llaniladigan bosqichli yondashuvlar hamda badiiy matnlar asosida tashkil etiladigan mashqlar tizimi yoritiladi. Tadqiqot natijalari tarjima faoliyatining o'quvchilarda til, muloqot va madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantirishdagi o'rnini asoslaydi.

Kalit so'zlar: tarjimonlik kompetensiyasi, badiiy tarjima, kompetensiyaviy yondashuv, interfaol metodlar, xorijiy til ta'limi.

Abstract. The article analyzes pedagogical foundations and methodological mechanisms for developing translation competence in 9th-grade students. It examines the structure of translation competence, stage-based teaching approaches, and task systems based on literary texts. The study highlights the role of translation in developing linguistic, communicative, and intercultural competencies.

Keywords: translation competence, translation activity, competency-based approach, interactive methods, foreign language teaching.

Аннотация. В статье рассматриваются педагогические основы и методические механизмы формирования переводческой компетенции у учащихся 9 класса. Анализируются компоненты переводческой компетенции, поэтапные подходы к обучению и система упражнений на основе художественных текстов. Обоснована роль перевода в развитии языковой, коммуникативной и межкультурной компетенций.

Ключевые слова: переводческая компетенция, переводческая деятельность, компетентностный подход, интерактивные методы, обучение иностранным языкам.

Asosiy qism: Hozirgi kunda ta'lim tizimi o'quvchilarning faqat bilim olishiga emas, balki ularni amaliy faoliyatga tayyorlashga yo'naltirilmoqda. Shu nuqtai nazardan, umumiy o'rta ta'lim bosqichidayoq o'quvchilarda tarjima qilish ko'nikmalarini shakllantirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Tarjimonlik kompetensiyasi o'quvchilarning til tizimini chuqur anglashiga, ma'no nozikliklarini farqlashiga va turli kommunikativ vaziyatlarda mos ravishda nutq yaratishiga yordam beradi.

Tarjimonlik kompetensiyasi — bu bir tildagi fikrni ikkinchi tilga mazmunan to'g'ri va madaniy jihatdan mos tarzda yetkazish qobiliyatidir. U bir nechta tarkibiy qismlardan iborat:

- lingvistik bilimlar
- kommunikativ ko'nikmalar
- madaniyatlararo tushunish
- tarjima strategiyalari

Bu komponentlar birgalikda o'quvchining umumiy til tayyorgarligini shakllantiradi.

Mazkur kompetensiyani rivojlantirish jarayonida tarjima faqat yordamchi vosita emas, balki mustaqil o'quv faoliyati sifatida qaralishi lozim. Tarjima xorijiy tilni o'rganishda muhim didaktik vosita hisoblanadi. U orqali o'quvchilar:

- so'z boyligini kengaytiradi
- grammatik tuzilmalarni mustahkamlaydi
- mantiqiy fikrlashni rivojlantiradi

Tarjima jarayoni ikki til tizimini taqqoslash imkonini berib, o'quvchilarning tahliliy qobiliyatini kuchaytiradi.

9-sinf o'quvchilari bilan ishlashda yosh xususiyatlarini hisobga olish muhimdir. Bu bosqichda o'quvchilar abstrakt fikrlashga qodir bo'lib, murakkab til birliklarini tahlil qilish va ularni boshqa tilga moslashtirish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Shu sababli tarjima jarayonini bosqichma-bosqich tashkil etish maqsadga muvofiqdir.

Tarjimonlik kompetensiyasini shakllantirish quyidagi bosqichlar asosida amalga oshiriladi:

- boshlang'ich bosqichda so'zma-so'z tarjima orqali til birliklarini anglash;
- keyingi bosqichda mazmuniy tarjima orqali kontekstni tushunish;
- yakuniy bosqichda ijodiy tarjima orqali mustaqil fikrni ifodalash.

Mazkur bosqichlar o'quvchilarning tarjima jarayoniga moslashishini ta'minlaydi va ularning mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Badiiy matnlar tarjima o'qitishda alohida ahamiyatga ega. Badiiy matnlar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar tarjimonlik kompetensiyasini rivojlantirishda alohida ahamiyat kasb etadi. Ular o'quvchilarda:

- obrazli fikrlash
- emotsional idrok
- stilistik sezgirlikni rivojlantiradi.

Tarjima jarayonida ekvivalentlikni saqlash va muallif uslubini yetkazish asosiy vazifa hisoblanadi.

Tarjimonlik kompetensiyasini shakllantirishda interfaol metodlardan foydalanish ham yuqori samaradorlik beradi. Guruhli ishlash, muhokama, tahlil va taqdimotlar o'quvchilarning faolligini oshiradi hamda ularni mustaqil qaror qabul qilishga o'rgatadi. Zamonaviy tadqiqotlarda tarjima o'qitishda innovatsion texnologiyalar va integrativ yondashuvlardan foydalanish zarurligi ta'kidlanadi

Bundan tashqari, tarjima jarayonida o'quvchilarning xatolarini tahlil qilish muhim pedagogik mexanizm hisoblanadi. Xatolar ustida ishlash orqali o'quvchilar o'z bilimlarini mustahkamlaydi va kelgusida bunday kamchiliklarni takrorlamaslikka harakat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, tarjimonlik kompetensiyasini shakllantirish zamonaviy ta'limning muhim yo'nalishlaridan biridir tarjimonlik kompetensiyasini shakllantirish tizimli va maqsadga yo'naltirilgan pedagogik jarayonni talab etadi.

Tarjima faoliyatini to'g'ri tashkil etish o'quvchilarning lingvistik bilimlarini chuqurlashtiradi, kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantiradi va madaniyatlararo muloqotga tayyorlaydi.

Ayniqsa, badiiy matnlar asosida ishlab chiqilgan mashqlar tizimi ushbu jarayonning samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Nida E. Toward a Science of Translating. – Leiden: Brill, 1964.
2. Newmark P. A Textbook of Translation. – London: Prentice Hall, 1988.
3. Catford J. Linguistic Theory of Translation. – Oxford: Oxford University Press, 1965.
4. Jalolov J. Xorijiy til o'qitish metodikasi. – Toshkent, 2012.
5. Isakova Sh. Tarjima nazariyasi. – Toshkent, 2020.
6. Sattorov T.Q., Oltiyev T. Tarjima nazariyasi asoslari. – Toshkent, 2016.
7. Bafoyeva N. Tarjimani o'qitish muammolari va yechimlari. – 2025.